

**YÜKSEK ÖĞRETİMDE ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP
TARİHİ DERSİ ÖĞRETİMİNDE KARŞILAŞILAN
PROBLEMLER VE YENİ YAKLAŞIMLAR
– HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ–**

Dr. Yasemin DOĞANER*

ÖZET

Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersi bugün tüm yüksek öğretim kurumlarında okutulmakta olan ve hem öğrenciler hem öğretim elemanları tarafından derse ilişkin içerik, yöntem ve teknikler konusunda bazı beklentilerin bulunduğu bir ders niteliğindedir. Yakın tarihin özelliklerinin ve hassasiyetlerinin kavranmaya çalışıldığı bu dersin verimliliğini artırabilmek, dersin amaçlarının yerine getirilebilmesi bakımından da önem taşımaktadır. Bu amaçla Hacettepe Üniversitesi örneğinde yapılan bir anket çalışması ile dersin gereksinimleri tespit edilerek bunların giderilmesi ve yetişmekte olan genç neslin tarih bilincine sahip olarak geleceğe hazırlanmasına katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Yapılan çalışmanın sonuçları tarih öğretimi ile ilgili yeni yaklaşımların sergilenebilmesine ışık tutacaktır.

Anahtar Kelimeler

Atatürk İlkeleri, İnkılâp Tarihi, Tarih Öğretimi, Yüksek Öğretim, Hacettepe Üniversitesi.

---

* Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Öğretim Üyesi.

**THE PROBLEMS AND NEW RAPPROACHMENTS
OF THE COURSE OF MODERN TURKISH HISTORY IN
HIGH EDUCATION
-THE CASE OF HACETTEPE UNIVERSITY-**

ABSTRACT

The course of Modern Turkish History is a must course in the high education in Turkey. The lecturers and the students have some expectations about the contents, method and techniques of the course, in which the features and sensitivity of Modern Turkish History is tired to comprehend, is also important for the aim of the course. For this purpose, a pool was taken by Ataturk Institute for Modern Turkish History in the Hacettepe University, to determine the requirements and supply them and to make the young Turkish students conscious of Modern Turkish History. So, with the results of this study it is aimed to light the way for new rapprochments about history teaching.

Key Words

Principles of Ataturk, History of Revolution, History Teaching, High Education, Hacettepe University

Giriş

Cumhuriyet'in ilk yıllarında yeni rejimin ulus devlet inşası sürecinde tarih öğretiminin vatandaş yetiştirme konusunda önemli bir fonksiyonu olmuş ve bu durum buna uygun bir program geliştirilmesi ile sonuçlanarak, inkılâp tarihi dersleri adı altında şekillenmiştir.

Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersinin kökeni 1925 yılında verilen "İhtilaller Tarihi" dersine kadar götürülebilir. Ankara Adliye Hukuk Mektebinde bu adla verilen dersin amacı, Türk inkılâbının özelliklerini anlatmak ve kendisinden önce yapılan inkılâp hareketleriyle karşılaştırmalı bir biçimde incelemektir. Dersin düzenli olarak üniversitelerde okutulmaya başlanması ise 1933 yılında İstanbul Üniversitesi bünyesinde İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nün kurulması ile gerçekleştirilmiştir. 15 Nisan 1942'de 4204 sayılı yasa ile dersin sorumluluğu Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'ne bağlı olarak kurulan "Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü"ne verilmiştir. 27 Mayıs 1960'tan sonra dersin "Türk İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi" adıyla bütün fakülte ve yüksek okullarda iki yarı yıl okutulması kararlaştırılmıştır. 20 Mart 1968'de dersin adı "Türk Devrim Tarihi" olarak değiştirilmiştir. 12 Eylül 1980 sonrası ders tekrar "Türk İnkılâp Tarihi" adını almıştır. Kısa bir süre "Türk İnkılâp Tarihi" adıyla okutulan ders 6 Kasım 1981 tarih ve 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu uyarınca "Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi" adını almış ve başından beri olduğu gibi zorunlu ders olma niteliğini korumuştur.

Dersin okutulmasının amacı, Türk inkılâbının ruhunu ve amacını kavrayacak, kabullenecek ve geliştirecek nesiller yetiştirmektir.

Dersin amacı YÖK tarafından 4 ana başlıkta toplanmıştır.¹ Bunlar:

1. Türk Bağımsızlık Savaşı, Atatürk inkılâpları ve Atatürkçü Düşünce Sistemi, Türkiye Cumhuriyeti tarihi hakkında doğru bilgiler vermek,
2. Türkiye ve Atatürk inkılâpları, ilkeleri ve Atatürkçü düşünceye yönelik tehditler hakkında doğru bilgiler vermek,

¹ Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi 1/1 Türk İnkılâbının Hazırlık Dönemi ve Türk İstiklal Savaşı, YÖK Yay., Ankara, 1997.

3. Türk gençliğini ülkesi, milleti ve devleti ile bölünmez bir bütünlük içinde Atatürk inkılabları, ilkeleri ve Atatürkçü düşünce doğrultusunda ulusal hedefler etrafında birleştirmek,

4. Türk gençliğini Atatürkçü düşünce doğrultusunda yetiştirmek ve güçlendirmek olarak sıralanmıştır.

Ders başlangıçta üniversitelerde dört yıl süreyle verilmekteyken, önce iki yıla daha sonra şimdiki haliyle bir yıla indirilmiştir. Zaman içinde dersin öğretimi ve derse ilişkin sorunlarla ilgili olarak akademik çevrelerce dersin niteliğini artırmak amacıyla çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan ilki Unesco Sosyal ve Beşeri Bilimler Komitesi'nce bu dersin amaçlarının netleştirilmesi, inkılâp tarihi dersinin hangi programla ve nasıl bir etkinlikte yürütülmekte olduğunu belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Yüksek öğretim düzeyinde diğer bir alan araştırması Özer Ozankaya tarafından yapılmıştır.² Araştırmanın amacı, Türk devrim hareketinin anlam, önem ve değeri ile bunların genç kuşaklara öğretiliş biçiminin gençler tarafından nasıl algılandığını ortaya koymaktır. Alana ilişkin ilk toplantı 1975 yılında Felsefe Kurumu seminerleri çerçevesinde “*Türkiye’de Tarih Eğitimi*” başlığı altında Ankara’da yapılarak yüksek öğretimdeki tarih eğitiminin sorunlarına ilişkin çözüm önerileri sunulmuştur.³ Bunun dışında 1985 yılında Samsun 19 Mayıs Üniversitesi’nde İnkılâp Tarihi Enstitülerinin yetkililerinin bir araya geldiği bir seminer yapılmıştır.⁴ Seminere enstitüler adına katılan konuşmacıların görüşleri, üniversite düzeyinde bu dersin durumu, 1933’ten günümüze tarihçesi ve alanın sorunları üzerine olmuştur. 1994 yılında Buca Eğitim Fakültesi tarafından “*Tarih Eğitimi Sempozyumu*” düzenlenmiştir.⁵ 1997 yılında İstanbul’da Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği tarafından üniversite düzeyinde inkılâp tarihi dersinin nasıl okutulması gerektiğinin sorgulandığı bir toplantı yapılmıştır.⁶ 1998 yılında Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü tara-

² Özer Ozankaya, *Türk Devrimi ve Yüksek Öğretim Gençliği*, Ankara, 1978.

³ *Felsefe Kurumu Seminerleri*, TTK, Ankara, 1977.

⁴ *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Semineri (11-13 Mayıs 1985)*, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Bs., Samsun, 1985.

⁵ *Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları*, Haz: Salih Özbaran, Dokuz Eylül Yay., İzmir, 1998.

⁶ Bülent Tanör, Zafer Toprak, Halil Bertay, *İnkılâp Tarihi Dersleri Nasıl Okutulmalı*, Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği Yay., İstanbul, 1997.

findan “*Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersi Yöntem Semineri*” adıyla bir sempozyum düzenlenmiştir.⁷ 2002 yılında ise Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi tarafından “*Tarih Öğretimi ve Yeni Yaklaşımlar Ulusal Sempozyumu*” düzenlenmiştir.

Bahsi geçen toplantılarda dersin içeriği, yöntemi, verilmiş biçimi vb. pek çok konuda tartışmalar yapılmış ve çözüm önerileri ortaya konmuştur. Tartışmaların odaklandığı belli başlı konular her oturumda tekrar edilegelmiş ve bugün de karşımızda sorun olarak durmaya devam eden konulardır. Yüksek öğretimde Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersi hakkındaki sorunlar ve tartışmalar şu noktalar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Dersin adı, dersi veren öğretim elemanının niteliği, dersin bir rejim dersi veya ideolojik bir amacının olup olmayacağı, konu sınırlamasının nasıl yapılacağı, seçmeli mi, zorunlu mu olması gerektiği, işlenişinin seminer şeklinde karşılıklı mı yoksa, öğretim elemanı tarafından mı yapılacağı, ne ölçüde nesnel kalılabildiği, farklı görüş ve ideolojilere yer verilmesi, tek bir kaynak yerine farklı kaynaklardan yararlanılması, laiklik, ulus devlet, çağdaşlaşma ve modernleşme gibi kavramlar üzerinde uzlaşmanın sağlanması, öğrenci tarafından dersin içselleştirilmesinin sağlanması, dersin dilinin “dost”, “düşman” gibi subjektif kavramlardan arındırılması ve ortak bir vicdan ve dil geliştirilmesi, yurttaşlık bilincinin geliştirilmesi vb.

Üniversite düzeyinde “Yüksek Öğretim Kurumlarında İnkılâp Tarihi Öğretimi” adıyla öğretim elemanları ve öğrenciler üzerinde bir alan araştırması yapılmıştır.⁸ Araştırma sonuçları dersi veren öğretim elemanlarının YÖK’ün programıyla kısmen uyumlu olduklarını, öğrencilerin ise dersi gerekli gördüklerini ve içeriğe güncel konular eklenmesi gerektiğini düşündüklerini ortaya koymaktadır. Bunun dışında ilk ve orta öğretim düzeyinde inkılâp tarihi dersine ilişkin çeşitli çalışmalar bulunmaktadır.⁹

⁷ **Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi’nde Yöntem Arayışları**, Editör: Bahaeddin Yediyıldız, Temuçin Faik Ertan, Kutay Üstün, H.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2004.

⁸ İlhan Aksoy, **Yüksek Öğretim Kurumlarında İnkılâp Tarihi Öğretimi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2003.

⁹ Mehmet Serhat Yılmaz, **İlköğretimde Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Programı İçerik Değerlendirmesi**, H.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2004; Gülmisal Emiroğlu, **İlköğretimde “Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük” Ders Konularının Öğretimi Üzerine Bir Araştırma**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü, Konya 2002.

Yöntem

Derse ilişkin yukarıda anılan görüş ve önerilerin Hacettepe Üniversitesi'nde nasıl uygulandığına bakmak ve Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü tarafından dersin verimliliğini ölçmek, sorunlarını tespit etmek ve bu sorunlara ilişkin çözüm üretebilmek amacıyla 1995-1996 Bahar dönemi sonunda 33 bölümden 1008 öğrenciye 20 soruluk bir anket uygulanmıştır. Bu anketin sonuçlarında öğrencilerin yaklaşık % 50 oranında dersin verilmiş yöntemini yeterli buldukları, %60 oranında da güncel konularla tarihi sürecin ilişkilendirilmesinden memnun oldukları görülmektedir. Ayrıca gerek öğrencilerin fikri yapılarına dersin katkısı, gerekse orta öğretime nazaran yüksek öğretimde aldıkları dersin daha yeterli olduğu konusunda hemfikir oldukları ortaya çıkmaktadır. Ders saatleri, derse ilişkin materyal ve sınav şekli gibi konularda bazı talepler bulunmakla birlikte genel olarak dersin öğrencilerin Türk inkılâbını anlamalarını sağladığını ve gelecek yaşamlarına katkı yapacak nitelikte olduğunu söylemek mümkündür.¹⁰

2001-2002 Bahar dönemi sonunda anket formu geliştirilerek 600 kişiye 25 sorudan oluşan bir anket daha uygulanmıştır. Bu anketin sonuçlarında ise ilk ankette ortaya konan olumlu tutumun çoğunlukla artarak devam ettiği ve dersin seçmeli olması gerektiği, devam zorunluluğunun bulunmaması ve güncel olaylar ile tarihi sürecin ilişkilendirilmesi gibi bazı taleplerin devam etmekte olduğu görülmüştür.¹¹

2003-2004 Güz dönemi başında ve Bahar dönemi sonunda aynı amaçlarla anket çalışmaları yapılmıştır. Anketimizin ilk kısmında sosyo-ekonomik profili ortaya koyma amacına yönelik 9 sorudan sonra sonraki kısmında 13'ü orta öğretim sırasındaki Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersi hakkında, 19'u almakta oldukları ders hakkında olmak üzere toplam 32 soru bulunmaktadır. Bu kez ilk uygulamada öğrencilere orta öğretim sırasında

¹⁰ Anket sonuçlarının değerlendirmesi hakkında bkz: Mustafa Yılmaz, "Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersleri ve Bu Konuda Yapılan Araştırmalar", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt: XVI, Mart 2000, Sayı 46'dan ayrı basım, s.313-326.

¹¹ Bu çalışmanın sonuçları tebliğ şeklinde sunulmuştur. Yasemin Doğaner, "Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersi Tutum Analizi-Hacettepe Üniversitesi Örneği-", **Tarih Öğretimi ve Yeni Yaklaşımlar Ulusal Sempozyumu 10-12 Ekim 2002**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

gördükleri Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersine ilişkin tespitleri ile, yüksek öğretimde almaya başladıkları dersten beklentilerinin neler olduğu sorulmuştur. Bu amaçla Hacettepe Üniversitesi'nde Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersini alan öğrencilerin yaklaşık yüzde 15'ine tekabül eden 1030 kişiye uygulanmış ve verileri S.P.S.S. paket programı aracılığıyla elektronik ortama aktarılmıştır. 2003-2004 Bahar dönemi sonundaki ikinci uygulamada ise iki dönem boyunca aldıkları ders hakkındaki tutumlarının ölçülmesine yönelik sorular sorulmuştur.

2003-2004 Bahar dönemi sonunda Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersini alan Hacettepe Üniversitesi öğrencilerine 28 ayrı bölümde uygulanan ankete 547 kız, 226 erkek, toplam 773 öğrenci katılmıştır. Sağlık, Fen Bilimleri ve Sözel Bilimler şeklinde yaptığımız bir sınıflandırma ile bu alanlarda okuyan öğrencilerin % 15'ine anket uygulanmıştır. Buna göre 5'i ön lisans, 25'i lisans olmak üzere toplam 30 bölümde uygulama gerçekleştirilmiştir. Öğrenci sayıları ile orantılı olarak anketin % 33'ü Sağlık, % 17'si Sayısal, % 51'i de Sözel Bilimler öğrencilerine uygulanmıştır. Burada belirtilmesi gereken husus farklı bölümlerde okuyan öğrenciler arasında eşitlik sağlamak amacıyla böyle bir oranlamaya ihtiyaç duyulduğudur. Ancak farklı eğitim alanlarının öğrencilerin yaklaşımını %2-3 oranında etkilediği, dolayısıyla sonucu etkilemeyecek kadar düşük olduğu ortaya çıkmıştır.

Başlangıçta öğrencilerin sosyo-ekonomik profilini ortaya koymak amacıyla cinsiyet, bitirilen orta öğretim kurumu, yüksek öğrenim öncesinde yaşanan yer, şu anda kalınan yer, anne ve babanın eğitim durumu ve ekonomik durum sorulmuştur. Ancak şunu belirtmek gerekir ki, sosyo-ekonomik profilin öğrencilerin derse yaklaşımını etkileyen bir faktör olmadığı yapılan sayısal karşılaştırmalarda ortaya çıkmakta ve sonuçlar dersi alan öğrencilerin profilini ortaya koymaktan öteye gidememektedir. Ankete katılanların %67'si kız, %33'ü erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Kız öğrencilerin çoğluğunda Hemşirelik ve Çocuk Gelişimi gibi bölümlerin kız öğrencilerden oluşması, öğretmenlik ve dil bölümlerini ise en çok kız öğrencilerin tercih etmiş olmaları gibi unsurlar etkili olmuştur.

Bitirilen orta öğretim kurumu incelendiğinde %30 ile Anadolu Liselerinin ilk sırada, %20 ile Meslek Liselerinin ikinci sırada, %19 ile Genel Liselerin de üçüncü sırada olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla Süper Lise, Fen Lisesi, Diğer ve Özel Liseler takip etmektedir.

Yüksek öğrenim öncesinde yaşanan yer incelendiğinde ise öğrencilerin %70'inin il merkezinde, %23'ünün ilçede, %4'ünün köyde, %2'sinin ise yurt dışında yaşadığı anlaşılmaktadır. Öğrencilerin halen kalmakta oldukları yerlere bakıldığında ise %40'ının ailelerinin yanında, %18'inin arkadaşları ile, %17'sinin devlet yurdunda, %11'inin özel yurttan, %12'sinin ise diğer olarak tanımladığımız seçenekte belirttikleri üzere çoğunlukla bir akraba yanında kaldıkları görülmektedir.

Anne ve babaların eğitim durumlarına bakıldığında ise annelerde %35 ile ilk sırada ilkökul mezunu seçeneği yer alırken bunu %25 ile Lise, %19 ile Üniversite, %11 ile Ortaokul, %4 ile okur-yazar ve %6 gibi yüksek bir oran ile de okur yazar değil seçenekleri takip etmektedir. Bu da bir bakıma toplumda eğitime verilen değeri göstermektedir. Eğitim yükselen bir değer olma özelliğini korumakta, ebeveynler çocuklarını okutmayı iyi bir gelecek için kaçınılmaz bir alternatif olarak görmektedirler. Babaların eğitim durumu ise annelerin eğitim seviyesinden daha yüksek bir düzeydedir. Buna göre %35 ile yüksek okul ve üzeri ilk sırada yer alırken %26'sı Lise, %24'ü İlkokul, %13'ü Ortaokul, %2'si okur yazar, %0.6'sı ise okur yazar değil seviyesinde eğitim düzeyine sahiptir.

Anketin ilk kısımda öğrencilere orta öğretim sırasında görülen AİT dersinin içeriği, derste kullanılan materyal, yöntem ve teknikler sorulmuştur. Öğrencilerin dersle ilgili çeşitli konularda tutumlarını tespit etmek için verilen önermelerin derecelendirmesini sağlamak amacıyla beşli likert tipi anket modeli uygulanmış, *Tamamen Katılıyorum*, *Kısmen Katılıyorum*, *Kararsızım*, *Katılmıyorum* ve *Kesinlikle Katılmıyorum* şeklindeki seçeneklerden birini işaretlemeleri istenerek ders hakkındaki tutumları ortaya konmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra farklı olarak daha önce derste kullanılan öğretim materyalleri, öğretim yöntem ve teknikleri ile sınavlarda en çok sorulan soru tipleri ile ilgili seçeneklere yer veren sorular sorulmuştur. Öğ-

rencilere soru formunun ilk kısmında sunulan önermeler bu dersle ilgili daha önceki durum hakkında bilgi almaya yönelikken, ikinci kısımda dersin işleniş biçimi, içeriği ve sınavlar vb. hakkında derse ilişkin beklentileri ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Anketin son kısmında ise derse ilişkin önerileri almak amacıyla açık uçlu bir soruya yer verilmiştir. 2003-2004 Bahar dönemi sonundaki ankette orta öğretime ilişkin durum ilk ankette yer aldığı için yalnız ikinci ve son kısımdaki sorulara yer verilmiştir.

Bulgular ve Yorum

2003-2004 Güz dönemi başında ve 2003-2004 Bahar dönemi sonunda uygulanan anketlerde Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersine ilişkin anket soruları yüzde ve frekans tabloları aracılığıyla incelendiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

Orta öğretim sırasında görülen AİT dersinin içeriğinin yeterli olduğu fikrine öğrencilerin %55'i kısmen veya tamamen katılırken %16'sı kararsız olduğunu belirtmiş, %29'u ise dersin yeterli olmadığına işaret etmişlerdir. Aynı yılın sonunda yüksek öğretimde görülen Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersinin içeriği/konularının yeterliliği hakkında öğrencilerin %83'ü içeriği yeterli bulduğunu ifade etmiş, %10'u kararsız olduğunu, %7'si ise yeterli bulmadığını belirtmiştir. 2001-2002 yılında yapılan ankette orta öğretimde görülen dersin yeterliliği dikkate alındığında dersin içerik açısından öğrenciyi tatmin ettiğini söylemek mümkün olacaktır.

Öğrencilerin %75'inin orta öğretim sırasında AİT dersinin Kurtuluş Savaşı hakkında yeterli bilgiyi sağladığını ifade etmelerine karşılık, %16'sı bu konuda yeterli bilgiyi almadıklarını belirtmekte %9'u da kararsız kalmaktadır. Yüksek öğretimde görülen dersle ilgili olarak ise verilen cevaplarda öğrencilerin %40'ı tamamen, %42'si de kısmen katıldıklarını %8'i kararsız iken, %9'u da katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Sonuçlar orta öğretimle kıyaslandığında yeterli bulanların oranının %7 arttığını, kararsızların ise aynı oranda olduğunu görmekteyiz. Bu da bize verilen derste öğrencilerin Kurtuluş Savaşı hakkında büyük ölçüde bilgilendiğini göstermektedir.

AİT dersinin Cumhuriyet'in üzerine oturduğu değerler sistemi konusunda bilgi verme işlevini de yüksek bir oranda gerçekleştirdiğini söyle-

mek mümkündür. Öğrencilerden %66'sı bu konuda bilgi edindiklerini, %15'i kararsız olduğunu, %18'i ise bilgi alamadıklarını belirtmişlerdir. Kararsızların oranının nispi çokluğu soru kökünün anlaşılmasında olarak yorumlanabilir. Bu durum dersin verilmesi sırasında değerler sistemi hakkındaki sorulara verilen cevapların yetersizliğinden anlaşılmaktadır. Bu sorunun oranı yüksek öğretimde % 86'ya çıkmaktadır. Orta öğretime göre oranın %20 artış göstermiş olması bizim için memnuniyet vericidir. Bu sonuca göre başlangıcından itibaren dersin en önemli amaçlarından biri olarak vurgulanan, yetişen gençlere Cumhuriyet rejiminin değerler sistemini öğretmek ve benimsetmek konusunun amacına ulaştığını söylemek mümkündür.

Dersin Atatürkçü Düşünce Sistemi hakkında yeterli bilgiyi sağlaması konusunda verilen cevaplar %65 olumlu, %24 olumsuz ve %11 kararsız şeklinde sıralanmaktadır. Yüksek öğretimde ise Öğrencilerin %84'ü bu konuda dersin faydalı olduğunu belirtirken, %8'i kararsız olduğunu, %8'i ise gerekli bilgiyi alamadıklarını ifade etmişlerdir. Bir önceki ankete göre olumsuz cevap oranının %24'ten %8'e düşmesi dersin bu konudaki başarısını açıklamaktadır. Cumhuriyet'in kurucusuna duyulan sevgi ve bağlılığın bu konudaki ilgi ve duyarlılığı artırdığını dolayısıyla sonucun dersin temel işlevlerinden birine katkıda bulunduğunu söylemek mümkündür.

Ancak, aynı olumlu sonucun dersin günümüz Türkiye'sinin sorunlarını düşünmek konusundaki yararı veya olası sorunlar üzerine düşünmek konusunda alınmadığını söylemek mümkündür. Öğrencilerin yalnız %40'ı Türkiye sorunlarını düşünme konusunda orta öğretimde dersin katkı sağladığını düşünürken, %42 oranında katkı sağlamadığını düşünülmektedir. Oysa aynı soruya yüksek öğretimde dersin alınması sonrasında verilen cevaplarda oran % 76'ya çıkmaktadır. Daha önceki oranın %42 olumlu görüşe karşın %40 olumsuz görüş olduğu hesaba katıldığında bu konuda ciddi bir ilerleme kaydedildiği görülmektedir. Öğrencilerin bilgi seviyelerindeki artış ile birlikte siyasî ve sosyal konulara olan ilgilerinin artması dersi bu açıdan verimli kılmaktadır.

Gelecekteki olası sorunlar hakkında düşünme konusunda da orta öğretimde paralel sonuçlar gözlenmekte %42 oranında olumlu %42 oranında da

olumsuz düşüncelere yer verilmektedir. Bu oran yüksek öğretimde %70'e çıkmakta, %14'ünün kararsız, %16'sının da olumsuz olduğu görülen bu konu bir önceki soruyla birlikte açık uçlu soruda belirtilen en önemli konulardan birini oluşturmaktadır. 2003-2004 güz döneminde uygulanan ankette %42 oranında olan benimseme oranı belirgin bir artış göstermiştir. Öğrencilerin özellikle Türk siyasal yaşamı ve onun sorunları ile ilgili bilgi kaynaklarının sınırlı olduğu durumlarda bu talebin sıkça dile getirildiği görülmektedir. Hatta dersin bir bakıma bugünden başlanarak geriye doğru bir yaklaşımla ele alındığı takdirde daha verimli olacağı konusunda bir eğilim var denilirse pek de yanlış olmayacaktır.

Türkiye'nin sorunlarına Atatürkçü bir yaklaşımla çözüm üretmek konusunda olumlu fikirler artmakta ve %48'e çıkmaktadır. Bu konuda %19 oranında kararsıza karşın %33 oranında olumsuz fikirler belirtilmiştir. Aynı oranın yüksek öğretimde %71'e çıktığı görülmektedir.

Dersin içeriğinin günümüz dünyasının sorunlarını anlama konusundaki yararına bakıldığında ise bu fikre katılanların oranının %45, katılmayanların %37, kararsızların ise %16 olduğu anlaşılmaktadır. Dersin dünyada yükselen değerleri açıklama konusundaki yararı hakkında ise %35 oranındaki olumlu düşüncelere karşın %42 oranında olumsuz düşünce bulunmaktadır. Kararsızların %21 gibi yüksek bir oranda oluşu ise yine soru kökünün anlaşılammış olmasını akla getirmektedir. Bu oranların yüksek öğretimde sırasıyla %69 ve %64'e çıktığı tablolardan anlaşılmaktadır. Genel olarak dersin amaçları arasında yer alan bahsi geçen konularda bilgi verme işlevinin üniversiteye gelen öğrenciler üzerinde gerçekleşmediği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bunda ilk ve orta öğretim sırasında öğrencilere okuma alışkanlığının kazandırılmamasının, buna paralel olarak öğrencilerin kelime hazinelerinin yetersiz oluşunun etkili olduğu söylenebilir. Derse ilişkin temel kavramların sorgulandığı sorulara verilen cevaplarda kararsızların artış göstermesi bu durumu doğrulamaktadır. Amaçları arasında gerek Türkiye, gerekse dünya ile ilgili olarak yaşanan siyasî, sosyal, kültürel veya ekonomik gelişmeler hakkında öğrencileri belli bir oranda bilgilendirme işlevi bulunan dersin yüksek öğrenim sırasında büyük ölçüde bu amacına ulaştığını söylemek mümkündür. Derse aktif katılımın sağlanması halinde bu oranın

daha da artacağı bilinen bir gerçektir. Görsel işitsel malzemelerin desteğinin gerçekleştirilmesi, katılımı artıracak önemli bir etken olacaktır.

Derste kullanılan öğretim materyallerine bakıldığında orta öğretim sırasında en çok ders kitabı, harita, tepegöz ve yardımcı ders kitabı kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bilgisayar, Televizyon, Video ve Projektör gibi görsel malzemenin kullanımının oldukça düşük olması, öğrencilerin en çok şikayet ettikleri ezberci ders işleyiş tarzına yönelimi artırmaktadır. Buna bağlı olarak bir sonraki soruda derste kullanılan öğretim materyallerinin yeterli olmadığı çok net bir şekilde ifade edilmiştir. Öğrencilerden yalnız %30'u materyalleri yeterli bulurken, %50'si yetersiz olduğunu düşünmektedir. Bilgisayar, projeksiyon cihazı vb. aracılığıyla dersin görsel açıdan zenginleştirilmesi, bilgisayar teknolojilerinden faydalanılarak Cumhuriyet dönemi sosyal tarihinin öğrencilere daha dikkat çekici bir biçimde sunulması verimliliği artırmayı sağlayan bir unsurdur.

Orta öğretim sırasında görülen dersin öğretim yöntem ve tekniklerinin sıralanması istendiğinde ortaya çıkan tablo da pek iç açıcı değildir. En çok tercih edilen yöntem olarak aktarım ilk sırada yer almakta, soru-cevap ve tartışma ise oldukça düşük oranlarda onu takip etmektedir. Araştırma-inceleme ve gezi-gözlem gibi seçeneklerin yok denecek kadar az işaretlenmiş olması özellikle öğrencileri araştırmaya sevk etmek isteyen öğretim görevlisinin işini hayli zorlaştırmakta, orta öğretim sırasındaki alışkanlıkların sürdürülmesi yönündeki eğilimin yüksek olduğu gözlenmektedir. Yüksek öğrenim sırasında derste kullanılan öğretim yöntem ve tekniklerine bakıldığında aktarım ilk sıradaki yerini korumakta, ikinci sırada soru-cevap tekniği, üçüncü sırada ise tartışma tekniğinin kullanıldığı ifade edilmektedir. Bunları düşük oranlarda olmak üzere araştırma inceleme ve gezi-gözlem teknikleri takip etmektedir. Dersi verenler olarak kullanılmak istenen teknikler arasında şüphesiz aktarım ilk sırada yer almamaktadır. Öğrenci araştırma ve incelemeye, bunun sonucu olarak da katılımın yüksek olduğu bir ders işlenişine teşvik edilmektedir. Ancak gerek bölüm derslerinin ağırlığı, gerekse materyal bulma konusunda başta zaman darlığı olmak üzere çeşitli güçlüklerin bulunduğu öğrenciler tarafından ifade edilmekte ve bu durum da beklenen verimi düşürmektedir. Üniversite kütüphanesindeki alan-

la ilgili kaynakların çoğaltılması halinde hiç olmazsa kaynakların temini ile ilgili güçlük ortadan kaldırılmış olacak ve araştırma incelemeye dayalı bir yaklaşımın önü açılmış olacaktır.

Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersinde sınav öncelikli amaçlardan olmamakla birlikte ölçme ve değerlendirmenin sağlanabilmesi açısından yapılmakta ve öğrencilerin olayları yorumlayabilme ve değerlendirme kapasitesini geliştirmek amacıyla uygulanmaktadır. Öğretim elemanları tarafından bunun ne denli sağlandığının ortaya koyulması amacıyla sınav soru tiplerinin neler olduğu sorulmuştur. Orta öğretim sırasında sınavlarda sorulan soru tipleri incelendiğinde en çok %33'lük bir oranla neden-sonuç ilişkisi kurmaya yönelik soruların sorulduğu anlaşılmaktadır. Bunu %28 ile tanım soruları, %26 ile de açıklama soruları takip etmektedir. Değerlendirme soruları %7 oranında iken, olayları günümüz sorunları ile ilişkilendiren sorular ise yalnız %2 oranındadır. Yüksek öğretimde Hacettepe Üniversitesinde verilmekte olan dersin sınav soruları ile ilgili olarak ankete verilen cevaplarda ilk sırayı %30 ile açıklama soruları alırken, ardından %29 ile neden-sonuç ilişkisi kurmayı gerektiren sorular ve %23 ile de değerlendirme soruları gelmektedir. Buna karşın tanım soruları yalnız %4 oranında iken, olayları günümüz sorunları ile ilişkilendiren sorular ise %10 oranında bulunmaktadır. Mevcut durum hedeflenene yakın olmakla birlikte bu durumun öğrenciler tarafından çoğunlukla benimsendiğini söylemek güçtür.

2003-2004 öğretim yılında alınan Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersinin işleniş biçimine ilişkin beklentiler de sorgulanmıştır. Buna göre öğrencilerin %60'ı dersin yalnız öğretim elemanı tarafından anlatılmasını istemektedirler. %10'u kararsızken, %30'u bu fikre katılmamaktadır. Bu durum derse olan ilginin zayıf olduğunu ve bazı önyargılarla derse başladığını göstermektedir. Ancak 2001-2002 döneminde uygulanan ankette dersin öğretim elemanı tarafından anlatılması gerektiğini düşünenlerin oranının %83 olduğu düşünülürse bu anlamda olumlu bir gelişme kaydedildiği söylenebilir. Bir sonraki soruda ise bu durumla çelişen sonuçlar söz konusudur. Öğrencilerin %73'ü dersin soru-cevap şeklinde işlenmesi gerektiğini düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bir önceki dönemde bu oran %68'dir. Yalnız %17 oranında soru-cevap fikrine karşı çıkmaktadır. Çelişkili gibi

görünen bu durumun nedeni sanırız bir önceki soruda öğrencinin kendisinin ders anlatmak istemeyişinden kaynaklanmaktadır. Soru-cevap şeklinde dersin işlenebileceğinin alternatif olarak sunulması bu seçeneğe olan eğilimin artmasına yol açmaktadır. Bilindiği gibi beklenti oluşan değil yaratılan bir durumdur. Öğrenciler üzerinde beklentilerin oluşması için seçeneklerin ortaya konması gerekmektedir. Nitekim bundan sonraki sorularda da görüleceği üzere dersin verimliliğini artırmaya yönelik alternatifler sunulduğunda pek çoğu öğrenciler tarafından benimsenmektedir.

2001-2002 yılı anket sonuçlarında öğrenciler tarafından seminer hazırlanması %36 oranında kabul görülürken, %44 oranında olumsuz karşılanmaktadır. Sonuçlar bir önceki dönemle paralellik göstermektedir. Bu da daha önce değinilen ezbere dayalı eğitim sisteminin öğrencileri araştırma ve inceleme yönteminden uzaklaştırdığını göstermektedir. Öğretim elemanı tarafından verilen araştırma ödevlerinin hazırlanışı sırasında pek çok sorunla karşılaşılması da bu sonuçları teyit etmektedir. 2003-2004 Bahar dönemi sonundaki anket sonuçlarında sınav yerine ödev, seminer ve alanla ilgili kitap okuma çalışmasının yapılması ile ilgili olarak %67 gibi yüksek bir oranda olumlu görüş mevcuttur. %15 kararsızlara karşın %18 oranında bu duruma karşı çıkanlar bulunmaktadır. Bu oran daha önce %36 iken bu denli yükselmesi, yapılan seminer çalışmalarından öğrencilerin memnun kaldıklarını göstermektedir. Ders sırasında uygulanan bu yönteme öğrenciler tarafından gösterilen ilgi, dersin öğretim elemanları tarafından da gözlenmektedir.

Dersin işleniş sırasında görsel işitsel materyallerden faydalanılması gerektiği konusunda ciddi bir uzlaşma bulunmaktadır. Öğrencilerin %92'si bu fikre katılmaktadır. Dönem sonunda da bu görüş değişmemiş, oran %50 olarak tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalarda öğrenmede görselliğin çok büyük bir payı olduğunun ortaya konduğu düşünülürse ders sırasında görsel işitsel materyal kullanımının önemi ortaya çıkacaktır. Bu beklentinin karşılanması amacıyla oluşturulacak arşivin, özellikle tartışılan ve üzerinde durulan konularda bilgilendirici CD vb. teknik donanım aracılığıyla öğrencilere sunulması derse olan ilgiyi artıracaktır. Burada ilginç olabilecek bir konu bir önceki dönemde yapılan ankette bu sorunun yalnız %37 oranında destek bulmasıdır.

Üniversite bünyesinde Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi ile ilgili konferans, seminer ve panellerin düzenlenmesi gerektiği de %86 gibi yüksek bir oranla kabul görmektedir. Ancak yıl sonunda bu faaliyetlerin ne derece yeterli olduğu sorulduğunda yalnız %34 oranında yeterli görüldüğü ortaya çıkmaktadır. Kararsızların %24 gibi büyük bir oran teşkil etmesi, bir bakıma bu konuya olan ilgi azlığı ile açıklanabilir. Güncel sorunlarla bağlantılı konulara ve alanında uzman kişilere yer veren bu tür çalışmalar konusunda dersi veren birimlere önemli bir görev düşmektedir. Daha önce gerçekleştirilen toplantılara katılımın ne yazık ki düşük olduğu gözlenmektedir. Bu tür çalışmalarını öğrencilerin dikkatini çekebilecek bir biçime sokmak pek çok konuya yabancı olan ve bilgi açlığı içinde bulunan öğrencilerin beklentisini karşılamak açısından yararlı olacaktır.

Derste güncel olaylara değinilmesi konusu %95 oranında kabul görmektedir. Bu durum öğrenciler tarafından sıkça dile getirilen ilk öğretimden itibaren öğrenilen konuların sürekli tekrar edildiği şikayeti çerçevesinde dile getirilmektedir. Bu aynı zamanda öğrencilerin günümüz dünyasının sorunlarını anlamlandırma çabası içinde olduklarını ve bu tarzda anlatılan bir dersin çok daha ilgi çekici olacağını göstermektedir. Açık uçlu ifadelerin yer aldığı son soruda da güncel olaylara değinilmesi ve geçmiş ile bugün bağlantısının kurulması isteği ısrarla belirtilen konular olmuştur. Daha önce yapılan iki anket uygulamasının ilkinde bu oranın %60, ikincisinde %91 olması bu konudaki talebin sürekli arttığını ve derse ilişkin böyle bir beklentinin oluştuğunu göstermektedir. Dönem sonunda bu konuda ortaya çıkan bulgular, öğretim elemanları tarafından bu konu üzerinde özenle durulduğu ve beklentilerin önemli ölçüde karşılandığını göstermektedir. Bir sonraki soruda öğrencilerden güncel olaylara değinilmesi hakkında yeniden görüş istenmiş ve %94 oranında bu istek yinelenmiştir.

Dersin içeriği sorgulandığında konuların Osmanlı yenileşme döneminden başlatılarak anlatılması konusunda %73 oranındaki desteğe karşın %13 oranında olumsuz görüş bulunmaktadır. Bir önceki anket sonuçlarında bu fikre katılanların oranı %79 olarak kaydedilmiştir. Bu durum dönem sonunda da %82 gibi benzer bir oranla tasvip edilmiştir ki tarihi seyrin süreklilik içinde anlatılmış olması verimli olmuştur.

Milli Mücadele ve Atatürk döneminin esas alınması gerektiğini düşünenlerin oranı %74 iken, karşı çıkanların oranı %13'tür. Bu oran bir önceki dönemde %81 ile %6 şeklindedir. Atatürk sonrası dönemin ağırlıklı olarak ele alınmasını düşünenlerin oranı %53 iken bu fikre karşı çıkanlar %30 oranındadır. Dersin temel amacına ters düşecek olan bu seçeneğin görece düşük olması anlamlıdır. Bu durum öğrencilerden bir kısmının farklı beklentiler içinde olduklarını göstermekle birlikte büyük oranda mevcut durumdan memnun olduğu yönünde bir izlenim oluşturmaktadır. Bu talebin bir nedeni de yeni oluşan dünya düzeni ve yeni kavramlar hakkında yetersiz olan öğrencilerin bu ihtiyacı karşılayacak bir derse gereksinim duymalarıdır.

Dersi almaya yeni başlayanların dersin veriliş zamanı ile ilgili sorulara verdiği cevaplarda dersin bir sonraki yıl verilmesi olumsuz karşılanmakta ve öğrencilerin %63'ü buna karşı çıkmaktadır. Bu fikir yalnız %11 oranında kabul görmektedir. Ancak yıl sonunda bu oran %24'e çıkmaktadır. Dersin süresinin artırılması fikri ise %17 oranında kabul görürken, %66 oranında karşı çıkmaktadır. Dersin süresinin azaltılması %23 oranında kabul görürken %57 oranında reddedilmektedir. Sorulara verilen cevapların oranları bir önceki yılın sonuçları ile dönem sonunda ortaya çıkan sonuçlar arasında %1-2 gibi çok küçük oran farklılıkları bulunmaktadır ve paralellik olduğunu söylemek mümkündür. Dersin süresi konusunda bir sorunun olmadığı mevcut durumun çoğunlukla benimsendiği yönünde bir sonuç çıkmaktadır.

Dersin devam zorunluluğunun kaldırılması gerektiği konusu daha önceki sonuçlarda da bu yıl uyguladığımız anketin sonuçlarında da yüksek oranda dile getirilen bir konudur. Öğrencilerin %70'i devam zorunluluğunun kaldırılmasını istemektedir. %20'si ise bu fikre karşıdır. Bir önceki ankette bu oran %76 yıl sonunda yapılan ankette ise %68'dir.

Öğrencilerin %55'i başlangıçta, %45'i dersi aldıktan sonra Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersinin seçmeli hale getirilmesini istemektedir. Başka bir deyişle, öğrencilerin yarısı dersin seçmeli olmasını, diğer yarısı da zorunlu olmasını istemektedirler. Bir önceki yıla göre bu oranın %10 ge-

rilediği görülmüş, yani seçmeli olmasını isteyenlerin %10 azaldığı tespit edilmiştir. Derslerde dile getirilen talepler dersin seçmeli hale getirilmesinin daha büyük bir oranda isteneceği düşüncesini uyandırmaktadır ancak yapılan çalışma bunun böyle olmadığını göstermektedir.

Yüksek öğrenimde halihazırda iki vize ve bir finalden oluşan ve ağırlıklı olarak klasik yöntemle yapılan sınavlara öğrenciler tarafından pek sıcak bakılmamaktadır. Bu yöntemi tasvip edenlerin oranı %27 iken, etmeyenlerin oranı %53'tür. Bir önceki döneme göre %4'lük ufak bir artış gözlenmektedir. Sınavlar test olmalıdır şeklindeki önermeye ise %66 olumlu cevap verilirken, %17 olumsuz cevap verilmiştir. Yine bir önceki ankette test isteyenlerin oranı %72'dir. Buna paralel olarak son 5 yıldır merkezi olarak yapılan sınav için de %43 oranında memnuniyet gösterilirken, %37 oranında olumsuz görüş belirtilmiştir. Bu oranlar ilginç bir biçimde bir önceki sonuçlarla aynıdır. Bu sonuçlar bize öğrencilerin ağırlıklı olarak test yöntemiyle ve öğretim elemanlarının kendi inisiyatiflerinde sınav yapmalarını istediklerini göstermektedir. Test konusundaki talebin öğrenciler tarafından dile getirilen nedeni, yorum ve değerlendirme denildiğinde olaylara ilişkin siyasal değerlendirmelerin yoruma açık olabileceği ve öğretim elemanı ile bu konuda ters düşülebileceği gibi bir endişenin bulunmasıdır. Sınav esnasında öğrenciler sıkça bu konuda kendi görüşlerini belirtip belirtemeyeceklerini, istenenle örtüşmediği takdirde bunun nasıl değerlendirileceğini sormaktadırlar. Oysa yorum ve değerlendirmeden kastedilen, konunun doğru veya yanlış olup olmadığı değil, kendi bağlamı içinde ne tür bir anlam taşıdığı sorgulanmasıdır. Bu da şüphesiz kişisel görüşler ile değil, bilimsel değerlendirmelerle ortaya konabilecektir. Tabii test yönteminde öğrenci açısından tüm bu endişeler ortadan kalkacaktır. Öte yandan merkezi sınavı karşı oluşturan en önemli nedeni de soruları komisyon tarafından hazırlanan ortak final sınavının değerlendirmesinin de ortak yapıldığının düşünülmesidir. Sınavın ortak oluşturdaki temel amaç, aynı dersi alanlar arasında eşitliğin sağlanmasıdır. Değerlendirme ise yalnız öğretim elemanı tarafından yapılmaktadır. Ayrıca konuların yetiştirilememesi halinde Enstitü tarafından yayınlanan ve takip edilen bir başvuru kitabının bulunması bu tür endişeleri ortadan kaldırmaktadır.

Öneri ve beklentilerin sorulduğu son soruya verilen cevaplara bakıldığında, düşünülenin aksine %82 oranında beklenti ve öneri görülmezken, %18 oranında beklenti ve önerilerini belirten öğrenci olduğu görülmektedir. Bu durum belki beklentilerin büyük ölçüde karşılandığının da bir ifadesi olabilir. Bir önceki ankette beklentilerini ifade edenlerin oranlarının %25 olduğunu belirtmemiz gerekir. Yukarıda değinilen konuların dışında beklentilerin önemli bir kısmını görsel ve işitsel materyallerden faydalanılması gerektiği oluşturmaktadır. Güncel olaylara değinilmesi, “resmi tarih” olarak nitelendirilen formatın dışına çıkılarak daha çok sorgulama ve tartışmanın yer aldığı bir öğretim şeklinin benimsenmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bilinenlerin tekrarı yerine yeni açılımların ortaya konması, yurt ve dünya sorunları hakkında bakış açısı geliştirebilecek yoğunlukta bir ders programının uygulanması, Atatürkçü Düşünce Sistemi üzerinde “daha gerçekçi” bir biçimde durulması, Türkiye’nin dünya konjonktürü içinde sahip olduğu mevkiin ne olduğunun açıklanması ve son siyasal gelişmelerdeki rolü hakkında daha ayrıntılı bilgiler verilmesi gibi konular en çok dile getirilen konular olmuştur. Bu durum bize aynı paraleldeki beklentilerin sürdürüğünü göstermektedir.

Görüldüğü üzere bazen dersin kapsamının üzerine çıkabilecek nitelikte pek çok beklenti bulunmaktadır. Dersin uygulayıcılarına düşen, dersin amaçlarından sapmadan tüm bu taleplerin göz önüne alındığı bir dersin hayata geçirilmesini sağlamaktır. Fiziksel engellerin büyük ölçüde aşıldığı bu şartlar içinde bundan sonra sanırım dersin verimliliğini artırmak daha fazla mümkün olacaktır. Ayrıca bir anlamda anket soruları aracılığıyla dersin içeriği, yöntemi ve beklentilerin sorgulanması, hem öğretim elemanının performansının iyileşmesine hem de öğrencilerle daha rahat diyalog kurmasına yol açmaktadır.

Sonuç

Hacettepe Üniversitesi’nde 1995-1996 öğretim yılından başlayarak belli aralıklarla dersin verimliliğini ölçmek ve niteliğini artırmak amacıyla yapılan anket çalışmalarının sonuçları değerlendirildiğinde önerilerin şu ana başlıklar etrafında toplandığını söylemek mümkündür.

Dersin İçeriği

Son yıllarda gündemde olan “Ermeni Meselesi”, “Kıbrıs Meselesi”, “Avrupa Birliği”, “Küreselleşme”, “Büyük Ortadoğu Projesi” gibi konularda bir bilgi açlığı olduğu ortaya çıkmakta ve bu konuların anlatılması isteği dile getirilmektedir. Genel öğretim müfredatı içerisinde Türkiye ve dünyada yaşanan gelişmelerin ele alındığı bir dersin olmayışı bu ihtiyacı doğurmakta ve dersin hedeflerini aşan bir beklentiye yol açmaktadır. Burada dersi veren öğretim elemanına önemli bir görev düşmektedir. Yurt ve dünya sorunları hakkında bakış açısı geliştirebilecek yoğunlukta bir program uygulanmalıdır. Tarihi süreç anlatılırken günümüz sorunları ile ilişki kurulabilecek konular önceden tespit edilerek yeri geldikçe konu ile paralel olarak verilmelidir. Böylelikle öğrencilere analitik düşünme yeteneği de kazandırılmış olacaktır.

Dersin içeriği ile ilgili bir diğer talep de İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye’de yaşanan gelişmelerin anlatılması yönündedir. Özellikle çok partili yaşama geçiş, askeri müdahaleler ve Türkiye’nin komşu ülkelerle ilişkileri gibi konuların pek az bilindiği veya hiç bilinmediği, ilk ve orta öğretimde üzerinde çokça durulan konuların yerini yakın dönem tarihi ile ilgili konuların alması gerektiği belirtilmektedir. Bu durum konu çerçevesinin mümkün olduğunca yakın döneme kadar getirilmesi gerektiğini göstermektedir. Ayrıca Türkiye’nin dünya konjonktürü içinde sahip olduğu mevkiin ne olduğunun açıklanması ve son siyasal gelişmeler içindeki rolü hakkında detaylı bilgi verilmesi gerekmektedir.

İçerikle ilgili bir diğer konu da “Resmi tarih” yerine “gerçeklerin anlatılması” konusundaki istektir. Öğrencilerin dersin mevcut içeriğine ilişkin olarak “resmi tarih” ön yargısı çoğu zaman pek de haklı olmamakla birlikte, bu yargıları yok edecek çeşitlilikte bir ders hazırlığı yapılması gerekmektedir. Öğrencilerin yönlendirileceği geniş bir kaynakça ile bu tür ön yargıların önüne geçilmesi mümkün olacaktır.

Atatürkçü Düşünce Sistemi üzerinde “daha gerçekçi” bir biçimde durulmalıdır. Dersin en önemli amaçlarından biri olarak Atatürkçü Düşünce Sisteminin öğretilmesinde başarılı olunduğunu söylemek mümkün değil-

dir. Atatürkçülüğü yalnızca onu sevmek ve başarılarını tasvip etmek noktasına indirgeyen bir dille ele almak artık ne öğrencileri ne de toplumu tatmin etmektedir. Son dönemde farklı kesimlerce farklı biçimlerde kullanılan “Atatürkçülük” kavramı toplumun ve eğitim görmekte olan gençlerin kafasını karıştırmakta ve bu konunun doğru bir biçimde anlatılması isteği doğmaktadır. Gerek ders sırasında gerekse düzenlenecek konferans, seminer ve panellerle bilimsel olarak konunun değerlendirilmesi gerekmektedir. Şüphesiz dersin içeriğini sınırlayan bir YÖK programı bulunmaktadır, ancak programın zenginleştirilmesi yeterli ve donanımlı öğretim elemanları aracılığıyla sağlanacaktır.

Dersin Öğretimi

Ders başlangıçta üniversitelerde dört yıl süreyle verilmekteyken, önce iki yıla daha sonra şimdiki haliyle bir yıla indirilmiştir. Ders işleniş yönteminin ağırlıklı olarak aktarıma dayanması derse olan ilginin azalmasına yol açmaktadır. Yapılacak seminer çalışmaları, araştırma ve kitap okuma ödevleri ile öğretim elemanı merkezli yöntemden öğrenci merkezli modele geçilmelidir. Ayrıca üniversite bünyesinde düzenlenecek konferans, seminer ve panellerle öğrencilerin ilgisi artırılabilir.

Derste karşılaşılan diğer bir güçlükte dil sorunudur. Bugün öğrencilerin önemli bir kısmı derste kullanılan kavramların bir kısmını anlamakta güçlük çekmekte ve bu durum konuların anlaşılmasını güçleştirmektedir. Bu durum yalnız bu derse özgü bir sorun olmamakla birlikte çözümün sözlük kullanma alışkanlığını artırmakla giderilebileceği düşünülmektedir. Çünkü pek çok kavramın bugünkü karşılıkları tarihi seyir içindeki yerini karşılamamaktadır ve dersin terminolojisinin kullanılması, tarih metodolojisi açısından bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dersi veren öğretim elemanının niteliğini artırmaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Lisans üstü eğitim veren Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ve Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Ana Bilim dallarında dersin daha verimli hale getirilmesine ilişkin çalışmaların yapılmasının da amacına ulaşmasında etkili olacağını söylemek mümkündür. Şüphesiz dersin öğretiminde öğretim elemanı kadar dersin verildiği fiziki ortam, dersin üniversite ve ilgili bölüm tarafından nasıl algılandığı ve yapılacak teknolojik destek de önemlidir.

Dersin ölçme ve değerlendirme konusundaki yeterliliği de dikkate alınması gereken bir konudur. Yapılan sınavların verilen bilgileri ölçmeye yönelik olarak hazırlanması gerekmektedir. Orta öğretim sırasında sınav sisteminin bir sonucu olarak test ağırlıklı sınav tekniği kullanılmakta yorum ve değerlendirmeden ziyade ezbere dayalı bir ölçme gerçekleştirilmektedir. Sınav nihai hedef olmamakla birlikte verilen eğitimi ölçme ve değerlendirmede etkili bir unsur olarak kullanılmalıdır. Bu da ancak yorum ve değerlendirme yeteneğini ölçen sınavların yapılması ile mümkün olacaktır.

Dersle ilgili diğer önemli bir konu da Avrupa Birliği üyesi olma yolunda hazırlıklar yapan Türkiye'nin dersin öğretim programı konusunda yeni çalışmalara ihtiyaç duyup duymayacağının tespit edilerek buna yönelik hazırlıklara başlanmasıdır. Bilindiği gibi üye ülkelerden bazı konularda eleştiriler gelmektedir ki, öncelikle dersin amacına yönelik eleştirilerin ne ölçüde tartışmaya açık olduğu önceden belirtilmeli ve bu konuda yapılacak düzenlemelerin son ana bırakılmayarak konunun uzmanlarınca ortaya konması gerekmektedir.

Avrupa Birliği sürecinde diğer bir konu da “ulus devlet”, “milli egemenlik” gibi kavramların yeniden tanımlanıp tanımlanmayacağı veya Türkiye'nin yeni konumunun bu noktada nasıl olacağı konusudur. Bu konulara ilişkin Türkiye'nin duruşu hakkında hem öğretim elemanlarının hem de öğrencilerin bilgilendirilmesi gereği aşikardır.

Derste Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Derse ilişkin en önemli ön yargılardan biri “ezber dersi” olduğu yönündedir. Derste verilen bilgilerin içeriğinin ve sunuluş biçiminin hiç değişmediği ve bir süre sonra ilgi çekici olmaktan çıktığı belirtilmektedir. Bu da yüksek öğretim sıralarında verilecek olan derse bu ön yargı ile başlanması ve dersten beklentinin oldukça düşük olması ile sonuçlanmaktadır. Bu ön yargının aşağıda belirtilen önerilerle bir ölçüde giderilebileceği düşünülmektedir.

Derste aktarım ağırlıklı modelden vazgeçilemediği bir gerçektir. Bu durum ders sırasında öğrencinin ilgisini ayakta tutmayı güçleştirmektedir. Öğrenciler kendilerine sorulduğunda öğretim elemanı tarafından sürekli anla-

tımın sıkıcı olduğunu, dersin soru-cevap tarzında işlenmesi gerektiğini ifade etmekle birlikte, hazırlıksız gelen öğrencilerle bunu gerçekleştirmek pek de mümkün olmamaktadır. Bu nedenle ders sırasında görsel-ışitsel materyallerden faydalanılması ve gelişen teknolojik imkanlardan faydalanılması bir zorunluluktur. “Çanakkale Destanı”, “Ermeni Meselesi”, “Atatürk İnkılabları” gibi başlıklarla hazırlanacak programların teknolojik alt yapıları oluşturularak öğrencilere sunulması, gençlerin hem kendi ulusunun tarihine duyarlılık kazanmasını sağlayacak hem de dersin amaçlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunulacaktır. Yapılacak çalışmalarda düz bir belgesel diliyle anlatım yerine olayların içinde yaşayanların duygularından hareketle ortaya konacak tarihi seyir, hem ilgiyi hem de verilen bilgilerin kalıcılığını artıracaktır. Ayrıca görsel malzemelerin elektronik ortamlara aktarılarak veri bankalarının oluşturulması da bu konuda sürekliliği sağlayacaktır.

Yüksek öğretimdeki öğrenci profiline bakıldığında önemli bir kısmının mobil telefon, bilgisayar ve bunların sağladığı teknolojik imkanlardan faydalandıkları görülmektedir. Buna bağlı olarak bilgiye ulaşmakta büyük bir hıza ulaşılmış ve kitap okuma, süreli yayın takip etme gibi bilgilenme yöntemlerinin yerini internet kullanımı gibi daha hızlı araçlar almıştır. Öğrencileri okumaya sevk etmek her geçen gün zorlaşmaktadır. Buna bağlı olarak öğrencileri dersin elektronik ortamdaki bilgi kaynaklarına ulaşmaya sevk etmek yararlı olacaktır. Dersin kaynakçası verilirken artık kitap ve makalelerin yanı sıra bu alanda önemli bir sayıya ulaşmış web adreslerinin de kaynak olarak gösterilmesi faydalı olacaktır.

Dersin tek bir kaynaktan takip edilmesi söz konusu olmamakla birlikte son yıllarda dersi veren birimlerce yazılan kitapların birer başvuru eseri olmaya başladığı gözlenmektedir. Genel çerçevenin ortaya konması açısından faydalı olmakla birlikte, öğrencilerin başka herhangi bir kaynağa başvurmaları gerekliliğini ortadan kaldıran bu durum sınav haricinde yapılacak araştırma, seminer ve kitap okuma ödevleri ile bir ölçüde azaltılabilir. Bu konuda öğrencilerden alınan geri bildirimler oldukça anlamlıdır. Daha önce ders kitapları dışında kitap okumadıklarını belirten öğrenciler, olaylara bilinenin dışında yaklaşımlar geliştirilebileceğini gördüklerini, akılda kalıcılık açısından yazılı sınavlardan çok daha fazla bilgi edindiklerini ifade etmişlerdir.

Dersi ilgi çekici kılabilecek diğer bir araç da Milli Mücadele ve Cumhuriyet döneminin özelliklerinin sergilendiği müze ve tarihi yerlerin görülmesidir. Özellikle son dönemde Anıtkabir’de büyük bir özenle hazırlanmış olan Kurtuluş Savaşı Müzesi’nin, Sakarya Savaşı’nın gerçekleştiği alanın veya Çanakkale’nin ziyaret edilmesi gibi seçeneklerin öğrencilere sunulması ve mevcut ziyaret yerlerinin daha ilgi çekici yerler haline getirilmesi ile derse olan ilginin artacağı düşünülmektedir.

Tartışma

Dersin vatandaşlık eğitimi, siyasal tutum ve değer aktarımı gibi amaçlanan niteliklerinin bugün işlevini yerine getirdiğini söylemek mümkün değildir. Dersin konulduğu 1933’ten günümüze Türkiye’de ve dünyada gelişen değerler doğrultusunda gençler arasında farklı beklentiler ortaya çıkmıştır ve bu beklentilere cevap verebilecek bir ders ortamının talep edildiği gözlenmektedir. Belirtilen beklentiler ve ortaya konan talepler doğrultusunda dersin geliştirilmeye çalışılması gerektiği aşikardır. Aslında Türkiye’nin içinde bulunduğu durum ve içinde yaşanan dünyada Türkiye’nin modernleşmeyi nasıl gerçekleştirmeye çalıştığı ve buna bağlı problemler, imparatorluktan ulus devlete geçiş, yeniden bir millet inşa etme süreci olan inkılâplar ve ilkelere ilişkin bilgilere ihtiyaç duyulduğu bir gerçektir. Ama diğer yandan bunun özellikle ilk ve orta öğretimde ve aynı oranda olmasa da yüksek öğretimde verilisinde sorunlar bulunmaktadır. Bunların çözümü için gerekli çalışmaların yapılması gerektiği ortadadır. Bu doğrultuda dersi verenlerin kendilerini kontrol etmelerini ve geliştirmelerini sağlayacak bir yöntem olarak dersi alan öğrencilere belli aralıklarla verimlilik ölçmeye yönelik testler yapılmalı ve belirtilen taleplerin göz önüne alındığı hazırlıklara ağırlık verilmelidir.

